

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ח"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת בבא בתרא - דף ז

שינוי משוך כמו שופטים ושופרים. והביא סמך מדברי הירושלמי שאף כהן שנעשה למלך לא נמשך, וביאר הרמב"ן למרות שכהן מחמת עצמו ראוי למשיחה כדון כל הכהנים, אולם אינו נמשך למלך כיון שאינו מחשבט יהודה, וכ"ש כאשר חמנים מלך משאר שבטים.

מבואר בדברי הרמב"ן, שיש "הוד מלכות" הגדרת מלך באשר הוא מלך, אף בלא שררתו על העם. יש עוד חלק במלכות כאשר נושא את תפקידו בשררתו על העם. שלמה המלך כאשר נטרד ממלכותו ע"י שאמדאי, אמר שלמה המלך "אני שלמה הייתי מלך על ישראל וירושלים" באותה עת לא יש על כסאו ובכ"ז מוגדר למלך על מקלו, היה בו "הוד מלכות", אבל לא היה בו שררת המלכות. ביאר מו"ר שליט"א, אדון עולם אשר מלך, הקב"ה מלך ומלכותו בכל משלה, אף בלא יצירת הנבראים קודשא בריך הוא מולך על כל העולם יש בו "הוד מלכות". לאחר שבכר את יצוריו והכירו במלכותו, "אזי מלך שמו נקרא" שררת המלך נוספה ע"י השבירה במלכותו.

סיכום הדף

נושא היום: מעשה הורדוס. כותל בנינה ובקעה. מקיף ונקיף

הורדוס שהיה עבד בבית חשמונאי, רצה לשאת תינוקת המיוחסת לבית חשמונאי. **שמע בן קול** שאמרה עבד שימורד עתה יצליח, הרג את כל בית חשמונאי והשאיר את אותה תינוקת, **שראתה** אותה תינוקת שרוצה לשאת אותה **עלתה** על הגג **ואמרה** כל מי שיאמר שהוא מבית חשמונאי בהכרח הוא עבד שלא נשארה מהם שריד, חוץ ממנה וקפצה מראש הגג. **הניח** אותה הורדוס שבע שנים בדבש, **ו"א** שבא עליה. **ו"א** שטמן אותה כדי שיאמרו שנשא בת מלך. **אמר הורדוס** רבנו הם שדרשו "מקרב אחיך תשים עליך מלך" **הרג** את כל החכמים **השאיר** את בבא בן בוטא ליועץ, עשה לו טערה מקיף של קיפוד (לעזר רש"י הנפס בש"ס לובלין), כדי שיהיה סומא. **בא הורדוס לבבא בן בוטא ולא הכירו**, ואמר הורדוס תקלל אותו, ולא הסכים לקלוו בשום אופן אף ששכנע אותו שאינו מלך ואינו עושה מעשה עמך וכו', **לאחר** שראה את הזירות החכמים אמר הורדוס אם הייתי יודע לא הייתי הורגם. **שאל את בבא בן בוטא מה תקנתו**. **אמר לו** כפיית נרו של עולם שנאמר "כי נר מצוה ותורה אור" **העסוק** באורו של עולם בבנין בית המקדש שנאמר "ונהרו אליו כל הגוים" **ו"א** סימת עינו של עולם שנאמר "והיה אם מעיני העדה" **העסוק** בבנין בית המקדש **הגני** מחלל את מקדשי גאון ועוכם חתמד ספרי **אמר הורדוס** שמפחד הוא ממלכות רומי, **אמר לו בבא בן בוטא** תשלח שליח שילך שנה יתעכב שנה ויחזור שנה, ועד אז תבנה. עשה כך, **ושלחו** לו אם לא סתרת אל חסותו, סתרת, אמר ביתי אתה עבד ביש שעושה ואח"כ יואל ואם אתה מתנאה שחרגת את אדוניך ספרי יוחסית שלך בידו וידוע שאתה עבד.

אמרו מי שלא ראה בנין הורדוס לא ראה בנין נאה מימיו. **לרבה** בנה בשיש ירוק ושיש לבן. **ו"א** שבנה אף בכחול. **צורת הבינה** שהניסני שורה והוציא שורה כדי שיתקבל הסיד בצורה מועילה. רצה ולא לפות בהבט, **אמר לו** שעדיך כך שנראה כגלי היים. **שואלת הגמ'** איך נתן עצה בבא בן בוטא להורדוס, הרי דניאל נענש שנתן עצה לנבוכדנצר. דניאל נענש למד" שחתכוחו מגדולתו. **ולמד'** שהיה בגוב האריות. **ותראצו** א הורדוס היה עבד שחייבו במצות. **ב** בית המקדש שונה כיון שהיה צריך את עזרת המלכות כדי שיבנה. **עשיית המחיצה** בדון המשנה הכל כמנהג המדינה **אף** אם נהגו לעשות בהוצא ודפנא (לולבי נפנים וענפי עץ ערמונים. רש"י).

כאשר נפל הכותל חולקים בשוה, **למרות** שנופל לצד אחד, **או** אחד פינה לרשותו או אחרים שחברו הוא מוציא ועליו להביא ראיה.

בלשון המשנה מבואר שיניה בסתם אין מחייבים לגדור, ובבקעה בסתם מחייבים לגדור. **ביאר אבי**, התבאר דין חצר וכן בנינה, ובמקום שנהגו לגדור בבקעה וכו'. **שאל רבא** אי"כ מדוע אמרה המשנה "אבל בקעה". **ביאר רבא**, כל גינה בסתם היא מקום שנהגו לגדור, ויש חיוב מחיצה. ובקעה בסתם זה מקום שלא נהגו לגדור, ואין חיוב.

במקום שרק אחד בנה אמרה המשנה שעושה היקר "חזית", **ביאר רב הונא** הכוונה מכופף את הפינה לצד חוץ, אם יעשה כליפי פנים חבור ויכול להטעות ולעשות בצידו ולומר ששיניהם בנו. **ולא עושיים** שחברו ייזו את הכיפוף כיון שידוע מדבר כזה. **ו"א בדתה ר"ה**, יעשה הכיפוף כליפי פנים, ואם יעשה כליפי חוץ ויכל חברו לקוף. **ואין לחשוש** שחברו יעשה גם הוא כיפוף, היות ויכר לעושים כיפוף לאחר סיום בניית הכותל. **ושניטה זו קשה** שהרי מבואר במשנה שעושים מבחוץ. **לדעת רי"ח**, "חזית" הכוונה שטמיי את האמה העליונה שבכותל כליפי חוץ, **כדי** שלא יעשה חברו ג"כ. **ואין לחוש** שיקפץ כיון שניכר. **במחיצה** העשייה מקנים, **ביאר ר"ב** החזית נעשית ע"י סיבוב הענפים כליפי חברו. **ובדי** למונע זוף יתן טיט ויהיה ניכר אם יקפץ או יקלפו את הטיט. **ולדעת אביי**, אין תקנה של חזית בהוצא אלא ע"י כתיבה בשטר.

מבואר במשנה אם עשו את הכותל מדעת שניהם עושים ב' חזיות, **וביאר רב אשי** **לרבא מפרדיקא** שדובר באחד קדם ועשה, שאי"כ לא יעשו כלל חזית, **ותמה רבא**, איש דאגו לתקנת הרמאי. **אמר לו** אף כל המושג חזית נועד לתקנה מחמת הרמאי. **אמר לו** מים מקום חלקק שבתחילה אמרו את עיקר הדון של בקעה ואבך כך נשנה אם עשה לבד איך ייצא. אף כאשר מדובר בשטר עשו מדוע צריך לתקן תקנות מחמת הרמאים. **ביאר רבינא** שמדובר במחיצה של קנים וכדעת ר"ג שסמפקי חזית ולא צריך שטר כדברי אביי.

שה שיחיהו מוספת בגל צדדים בשדות של אדם אחר, **והקיפי** החיצון את השדה הפנימית מג' צדדים, **לא מחייבים** את הפנימי לשלם למקיף, שהרי סתם בקעה מקום שלא נהגו לגדור. **אמר רבי יוסי** אם הניקף הויסי דה מהצד הרביעי, מגוללים עליו שחבון לו הגדרות כיון שמוכח מעוניין בהדא.

אמר רב יהודה הויסי שמא, שהלכה כרבי יוסי שאם דין את הרביעיית מגוללים עליו את השלום כל הגידור. **ואין הבלדל** אם הגדר הרביעיית נעשתה ע"י המקיף או הניקף **לדעת ר"ה**, מגוללים עליו מחצית המידות שעשה המקיף כפי ערכם. **לחאי בר רב**, מגוללים עליו כפי שהוא דמי קנים בזול. **שואלת הגמ'**, שמבואר במשנה שלדעת רבון אין מחייבים אם סגר מג' רוחות, אבל כאשר סגר אף מצד רביעי מחייבים אותו. אמר מה רבי יוסי חולק. **לדעת ר"ה**, **לרבנן** רק דמי קנים בזול, ולדעת **רבי יוסי**, מחיר מלא. **לדעת רבי חיבא רבא**, **לרבנן** משלם דמי שמירה. **לר"ז**, דמי קנים בזול. **ב** **לרבנן** משלם רק גדר רביעיית, **לר"ז** משלם דמי קנים על הכל. **ב** **לרבנן** אם הניקף את הרביעיית מגוללים הכל. אם המקיף גדר רביעיית משלם הניקף רק רביעיית. **לדעת רבי יוסי**, אין הבלדל בים מקיף לניקף מגוללים את הכל. **ו"א**, **לרבנן**, אם גדר המקיף מגוללים על הניקף את הכל. **לדעת רבי יוסי**, אם גדר ניקף מגוללים הכל, אבל כאשר גדר המקיף לא נותן לו מאומה שאין ראה שהתרכזה בנידור.

עיונים על הדף

חממת מה נענשו בית חשמונאי?

במעשה הורדוס, הביאה הגמ' שהרג את כל מלכות בית חשמונאי ונשארה רק אותה תינוקת, ואף היא נהרגה עד שאמרה כל האומר מבית חשמונאי אנא בידוע שהוא עבד, שהרי לא נשתיר ממלכות בית חשמונאי מאומה חוץ ממנה ואף היא מתה. אותם צדיקי עליון בעבור מה נענשו עד הכרת זרעם עד עולם. וכמוכן לא בשאלת מדוע באנו, כי אם לברר נושא זה מה גרם בחטאם של קדמוני ארץ ובויהי עליון.

ביאר הרמב"ן (ע"ת בראשית פרשת וחי מט, יו) "לא יסור שבט מיהודה ומחקה מבין רגליו", ביאר הרמב"ן שאין הכוונה ב"לא יסור" שלעולם יהיה מלכות וכו', שהרי עם ישראל ירדו לגלות ובאותה שעה לא היה להם מלכות וכו'. וכבר אמרה תורה (דברים כח, לו) "ולך ד' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך", והנה הם ומלכם בגולה, אין להם עוד מלך ושירם וימים רבים אין מלך בישראל והבני לא יבטיח את ישראל שלא ילכו בשבי בשום ענין בעבור שימלוך עליהם יהודה.

אלא שורש הענין שאמרה תורה, שלא יסור שבט מיהודה אל אחד מאחיו, כי מלכות ישראל המושל עליהם חממו יהיה, ולא ימשול אחד מאחיו עליו. היינו שבהכרח המלכות תהיה שייך לשבט יהודה ובשום צד לא יהיה מלכות משבט אחר. ומבאר הרמב"ן, הכתוב הזה רמז מה יעקב המלוך שבט יהודה עליו, והורשי ליהודה הממשלה על ישראל. וזה מה ששמרו דוד המלך "ויבחר ד' אלקי ישראל בי מכל בית אבי והיו למלך על ישראל לעולם כי ביהודה בחר לנגיד ובבית יהודה בית אבי ובבני אבי בי רצה להמליך על כל ישראל" (דברי הימים א, כח, ד).

ביאר הרמב"ן, ששורשי "לא יסור" שאפשר ויהיה מלכות לשעה של שבט אחר, אולם לא שרמה המלכות משבט יהודה שוב לא תעזוב המלכות את יהודה. וזהו שנאמר (שם ב, יג, ה) "כי ד' אלקי ישראל נתן ממלכה לדוד על ישראל לעולם ולבניו". ונאמנם היתה מלכות אצל שאול המלך, אולם כיון שבאותה עת, שביקשו עם ישראל שיהיה עליהם מלכות לא ברצון הקב"ה הם שאילו וביקשו, ובקשתם בעת ההיא נתעב אצל הקב"ה, לא רצה הקב"ה להמליך עליהם מלך משבט יהודה, כי אם הייתה מותרת מלכות מיהודה כאמור לא הייתה פוסקת, לכן נתן להם מלכות שעה. ולזה רמז הכתוב שאמר "אתך לך מלך באפי וקאק בעברתי" (הושע יג, א), שנתנו לו שלא ברצונו, ולכן לקחו בעברתו, שנהרג הוא ובניו ונפסקה ממנו המלכות. והיה כל זה מפני שהיה שמואל שופט נוביא ולוחם מלחמותיהם על פי ד' ומושיע אותם, ולא היה להם לשאול מלך בימיו, כמו שאמר להם "וד' אליהם מלככם" (שמואל א, יב, ו), והקב"ה אמר לו "לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלך עליהם" (שם ח, ז), ולפיכך לא נתן להם מלכות של קיימא. ומה שאמר הכתוב (שם יג, יז) "וסכלת לא שמרת את מצות ד' אלקיך אשר צוך כי עתה הכין ד' את ממלכתך אל ישראל עד עולם", שאם לא חטא היה לזרעו מלכות בישראל, לא על כלם וזה טעם אל ישראל אולי היה מולך על שבט אחר, על בניקן ואפרים ונמשה, כי יהודה ואפרים כשני עממים נחשבים בישראל, או היה מלך תחת די מלך יהודה.

ומבאר הרמב"ן, לפי דעתי היו המלכים המולכים על ישראל משאר השבטים אחרי דוד עוברים על דעת אביהם ומעבירים נחלה, והם היו סומכים על דבר אחיה השילוני הנביא שמשח לירבעם ואמר "ואענה את זרע דוד לתמן זאת אף לא כל הימים" (מלכים א, יג, לט) וכאשר האריכו ישראל להמליך עליהם משאר השבטים מלך אחר מלך ולא היו חוזרים אל מלכות יהודה, עברו על צוואת הזקן ונענשו בהם, וכמו שאמר הושע (ח, נ) "הם המליכו ולא ממני".

עתה מבאר הרמב"ן, שזה שורש עונש בית חשמונאי, וז"ל "זה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידיו עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצות מישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב והגיע העונש בסוף למה שאמרו רז"ל (ב"ב ג, ב) כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא, כל שנוכרתו כלם בעון הזה ואף על פי שהיה בזרע שמעון עונש כן המלכות, אבל כל זרע ממתיהו חשמונאי הצדיק לא עברו אלא בעבור זה שמלו ואל היו מזרע יהודה ומתיהו חזק, והסירו השבט והממוקף לגמרי, והיה עונשם מזה כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום.

עוד מבאר הרמב"ן, ואפשר גם כן שהיה עליהם חטא במלכותם מפני שהיו כהנים ונצטוו (במדבר יח, ז) "תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית הפרכת ועבדתם עבודת מתנה אתן כהונתכם", ולא היה להם למלוך רק לעבוד את עבודת ד'.

אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא

בהקדמה לתפילת השחר אומרים אנו את הפיוט "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, לעת נעשה בחפצו כל אזי מלך שמו נקרא", ורבים החיבורים שעסקו בדברי הפיוט הנזכר.

שאל מו"ר הגר"ר רוזן שליט"א, מבואר בתחילתו של פיוט, שהקב"ה מלך עוד לפני שבכר את העולם ואת ברואיו, אבל אח"כ כאשר נעשה הכל כפי חפצו יתברך, "אזי מלך שמו נקרא", מה הגדרת המלכות קודם, ומה התוספת כאשר כבר נמצאים הברואים עלי אדמות.

הרמב"ן הנזכר על הפסוק "לא יסור שבט מיהודה", ממשיך לבאר שכאשר עם ישראל מינו לפי צורך השעה מלכות שאינה מיוחסת לבית דוד, ואינה תחת שבט יהודה, לא מושחים את המלך, שלא יהיה עליהם הוד מלכות, אלא ענינו של מלך